

אציל של תרבות

לזכרו של צבי רפאלי

כשאדם קרוב לנו הולך לעולמו, לא עליו אנו בוכים אלא על עצמנו, שנותרנו בלעדיו. לפני כמה שנים הלכה לעולמה יהודית, רעייתו של צבי רפאלי, אשה אהובה ואצילת נפש. וכתבתי אז כמה מילים לזכרה. והנה הגורל מתעתע בנו שוב ואני מתיישב לכתוב מילות פרידה מצבי, שהסתלק לא מכבר מאיתנו.

צבי נולד בברלין ב־1919 וחי בילדותו בפולין. הוא עלה ארצה לפני מלחמת העולם השנייה, לכפר הנוער בן שמן, שם למד מספרים עליו שבזמן שחבריו ללימודים הלכו לעבוד בשדה, הוא ישב וקרא ספרים. צבי השתקע בחיפה ויחד עם רעייתו לימד עברית באולפנים. אחר כך הוא לימד במשך שנים רבות את תולדות הקולנוע בטכניון במסגרת הלימודים ההומניים שם. שנים רבות הרצה בנושאי ספרות, אמנות, קולנוע ותיאטרון במסגרות שונות, רובן עירוניות, ואף שימש כמבקר תערוכות של עיתון 'הארץ' באזור חיפה והצפון. הוא ליווה את 'עיתון 77' מיום הקמתו ברשימות על התרבות הפולנית. אבל כל אלה פרטים ביוגרפיים יבשים. אני מבקש לכתוב כמה מילים על צבי האדם, האיש והחבר שהכרתי.

צבי היה איש תרבותי מאוד. היה לו ידע מקיף ומעמיק בתחומי האמנויות השונות. והוא היה מבקר רגיש, שנון, חד עין ולא שגרת. אופיו התוסס ודעותיו הנונ־קונפורמיסטיות הניעו אותו תמיד לגלות כישרונות חדשים, והיתה לו טביעת עין בלתי רגילה לחדש, לזר, ללא מוכר. עם רבים מהסופרים והאמנים הצעירים שגילה קשר קשרי ידידות אישיים קרובים, אולי גם מפני שהוא ויהודית היו חשוכי ילדים. כך הכרתיו. איש חם, אבהי, שופע הומור, אוהב אדם. דואב הלב עם לכתו מאיתנו. לאט לאט הולך ונגמר לו דור של אנשי רוח, אנשי ספר, אצילים של תרבות. יהי זכרו ברוך.

❖

עודד פלד

צבי רפאלי

עזרא פאונד

פרדה לשלום מחבר

הרים כחלים מצפון לחומות,
נהר לבן מתפתל סביבם;
כאן עלינו להפדר
ולצאת לדרך אלף מילין של עשב מת.

מח כענן לבן מרחף,
שקיעה כפרדת מפרים ותיקים
הקדים מעל ידיהם החבוקות במרחק.
סוסינו צוהלים זה אל זה
כעוד אנו נפרדים.

ברית

אעשה אתה הסכם, וולט ויטמן –
תעבתי אותה מספיק זמן.
אני בא אליה כילד בוגר
שיש לו אב בעל ראש חזיר;
אני מבגר ניי כעת כדי להתנייד.
אתה הוא ששברת את העץ החדש,
הגיעה עת הגלוף.
לנו עסיס אחד ושרש אחד –
לו תהא חליפת רעיונות בינינו.

ברכת שלום

הו דור של מרצים עד תם מעצמם
ונבוכים עד תם,
ראיתי דיגים עורכים פיקניק בשמש,
ראיתי אותם עם משפחות מרשלות,
ראיתי את חיוביהם מלאי השנים
ושמעתי צחוק גם.
ואני מאשר ממה,
והם היו מאשרים ממני;
והדיגים שוחים באגם
ואין להם אפלו בגדים.

בתחנת המטרו

רוח הרפאים של פנים אלה בהמון;
עלי כותרת על ענף רטב, שחור.

הרהור

העץ

כְּשֶׁאֲנִי בּוֹחֵן בְּעֵינַי אֶת הַרְגְּלֵיהֶם
הַמְשָׁנִים שֶׁל הַכְּלָבִים
אֲנִי נֹאֲלֵץ לְהִסְיֵק
שֶׁהָאָדָם הוּא הַיְצוֹר הָעֲלִיוֹן.
כְּשֶׁאֲנִי בּוֹחֵן אֶת הַרְגְּלָיו הַמְשָׁנִים שֶׁל
הָאָדָם
אֲנִי מוֹדֶה, יְיָדֵי, אֲנִי נְבוֹךְ.

עֲמַדְתִּי דוֹמֵם וְהֵייתִי עֵץ בְּלֵב הַיַּעַר,
יֹדֵעַ אֶת אֲמַת הַדְּבָרִים שֶׁלֹּא נִרְאוּ לְפָנַי;
עַל דְּפָנָה וְעַנְף הַדְּפָנָה
וְעַל אוֹתוֹ זֹג זָקֵן הַמִּתְעַנֵּג עַל אֵל
שֶׁגָּדַל בּוֹקִיעָה בְּלֵב הַיַּעַר.
רַק לְאַחַר שֶׁהִפְצִירוּ
יָפָה בְּאֵלִים וְהִבִּיאוּ אוֹתָם אֵל
הָאֵחָ שֶׁל בֵּית לֵבָם
יָכְלוּ הֵם לְחַלֵּל דְּבַר פְּלֶא זֶה;
לְמֵרוֹת זֹאת רְאִיתִי עֵץ בְּלֵב הַיַּעַר
וְדְבָרִים רַבִּים הִכְנַתִּי
שֶׁנִּחְשְׁבוּ לְפָנַי שְׁטוֹת בְּעֵינַי.

מאנגלית: עודד פלד

עזרא פאונד [1885-1972] מחשובי המשוררים והמבקרים האמריקנים במאה העשרים, יוצר מקורי וחדשן, ומעמודי התווך וממעצביה של השירה

המודרנית. דומה שפאונד, שנולד באיידהו, ירש מאבות-אבותיו את האינדיווידואליזם האופטימיסטי חסר המנות. הוא למד שפות רומאניות במכללת המילטון ובאוניברסיטת פנסילבניה, שם סיים את לימודי התואר השני. כאן התיידד עם המשוררים ויליאם קרלוס ויליאמס והילדה דוליטל והחל לכתוב שירה בסגנון של רוזטי וסווינבורן. בתקופה זו בולטת מודעותו להשפעתו המרכזית של וולט ויטמן - תחילה כיריב ובסופו של דבר כמי שעתידי להשפיע רבות על יצירתו. ב-1908, לאחר שסיים קריירה קצרה כמרצה במכללה, הוא עזב את אמריקה ונסע לחפש את מזלו בעולם הישן. לאחר שפרסם את ספרו הראשון *אוד עמום בוונציה*, פאונד עבר ללונדון, שם מצא מוציא לאור אוהד, אלקין מתיו, וחבר בעל השפעה, הסופר האמריקני פורד מדוקס פורד. כאן, עם הופעתו המטאורית בשמי הספרות, הוא ייסד את הזרם האימגיסטי יחד עם הולם, הילדה דוליטל וריצ'רד אלדינגטון. הוא למד סינית ואנגלית עתיקה [אנגלו-סקסונית], ונתמנה לכתב האירופי של כתב-העת Poetry, עמדה שאפשרה לו לקדם משוררים חשובים, שהיו עדיין לא מוכרים אז, כמו רוברט פרוסט, ת"ס אליוט ומריאן מור. באותה תקופה גם סייע לייטס למצוא את סגנונו הבוגר.

ב-1914 נטש פאונד את האימג'יזם, הצטרף לצייר וינדהאם לואיס ולפסל גודייה ברזוסקה והפך לחסיד ולתיאורטיקן של הוורטיסיזם, אסכולה פורמליסטית, באמנות שראתה בהווה את מקור ההשראה העיקרי ובצורה את יסוד היסודות, והעדיפה את המופשט על הפיגורטיבי ואת האינטלקטואלי על הרגשי. פאונד אכן היה אינטלקטואל מובהק לפחות בחלק בכתבתו ואיש של סתירות בדרכו האמנותית. מחד, מודרניסט וחדשן, ומאידך קלאסיקון ושמרן. "מחווה לסקסטוס פרופרטיוס" [1917] הפואמה המרכזית הראשונה שלו מתנערת במפורש מן התביעה לכתוב שירה בעלת תועלת חברתית, שירה מגויסת, עמדה שפאונד עתיד היה לשנות מאוחר יותר. אחר כך הוא עבר לפריז, שם חיבר אפרות וסייע לסופרים אמריקנים צעירים כמו ארנסט מינגוויי. בשל בריאותו הרופפת הוא עבר לרפאלו, איטליה, ב-1924, שם הקדיש עצמו לחיבור יצירת חייו החשובה ביותר, ה"קנטוס". בשנות שלושים המוקדמות הוא נתפס לפאשיזם, ראה במוסוליני מושיע ושירד תעמולה בדדיו רומא במהלך מלחמת העולם השנייה. לאחר המלחמה נשפט פאונד בעוון בגידה, אך בית המשפט קבע כי אינו שפוי בדעתו והוא אושפז במוסד לחולי נפש, שם המשיך לכתוב שירה והשלים את תרגומו הגדול ביותר, *האנתולוגיה הקלאסית המוגדרת על ידי קונפוציוס* [1954]. ב-1958, לאחר שתים-עשרה שנה במוסד ובעקבות התערבות של אישי ציבור, ביניהם המשורר רוברט פרוסט, בוטלו סעיפי האישום נגד פאונד והוא הורשה לחזור לאיטליה, בה חי עד סוף ימיו.

ע.פ.

המפגש

כָּל אוֹתָה עַת שֶׁדְּבָרוֹ מוֹטֵר חֶדֶשׁ
עֵינָהּ תָרוּ אוֹתִי.
וּכְשֶׁקָּמְתִי לְלֶכֶת
אֶצְבְּעוֹתַיָּה דָמוֹ לְרַקְמָה
שֶׁל מַפִּית נֵיר יַפְנִית.

אלכה*

קְרִיחַה כְּעֵלִים הֶרְטָבִים הַחֹרִים
שֶׁל שׁוֹשְׁנַת הָעֵמְקִים
הִיא שְׁכָבָה לְצַדִּי עִם שַׁחַר.

*אלכה - שיר בוקר, שיר אהבה שבו מביע האהוב את צערו בעת פרדה מאהובתו.

קודה*

הוֹ שִׁירִי,
מְדוּעַ אַתָּם מְבִיטִים בְּלֵהִיטוֹת וּבְסִקְרָנוֹת כָּל כֶּךָ בְּפָנֵיהֶם
שֶׁל בְּנֵי אָדָם,
הֵאֵם תִּמְצְאוּ אֶת מִתִּיכֶם הָאֲבוּדִים בֵּינֵיהֶם?

* קטע מוסיקלי הנוסף בסופה של המנגינה לשם הגברת כוח הסיום.